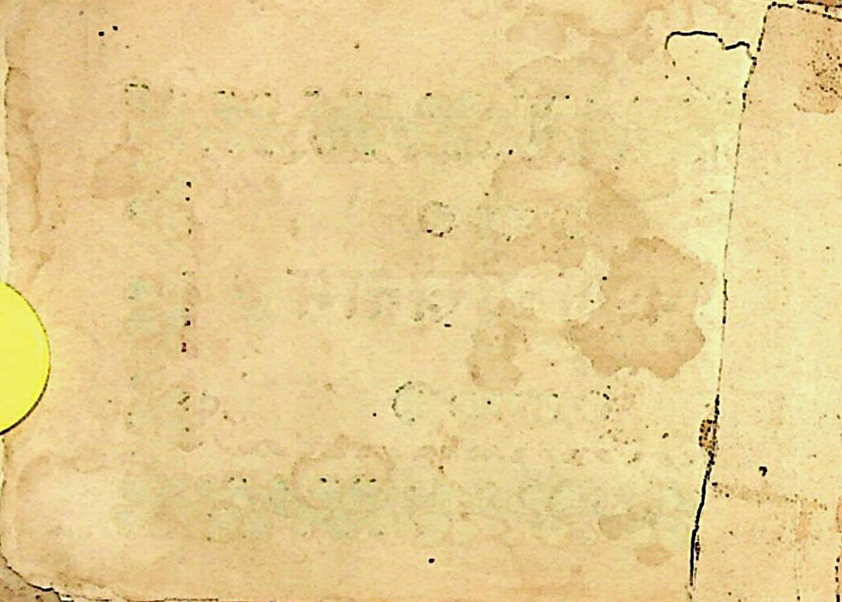
10-3

❁ अथ ❁

विष्णुसहस्रनाम

❁ प्रारम्भः ❁

श्रीः॥ अथमंगलम्॥श्रीहयग्री ष०॥
वायनमः ॥ शुक्लांबरधरंविष्णुं
शशिवर्णंचतुर्भुजम् ॥ प्रसन्न
वदनंध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये १
॥१॥नारायणं नमस्कृत्यनरं

चैवनरोत्तमम् ॥ देवींसरस्वतीं
चैवततोजयमुदीरयेत् ॥ २ ॥
व्यासं वसिष्ठनप्तारं शक्तेः पौत्र
मकल्मषम् । पराशरात्मजं वंदे
शुकतातं तपोनिधिम् ॥ ३ ॥

व्यासायविष्णुरूपाय व्यास
रूपायविष्णवे ॥ नमो वै ब्रह्म
निधयेवासिष्ठाय नमो नमः
॥४॥ अचतुर्वदनो ब्रह्मा द्विबा
हुरपरोहरिः॥ अफाललोचनः

वि०

१२

शंभुर्भगवान्बादरायणः ॥५॥
अथविष्णुसहस्रनामप्रारंभः ॥
श्रीगोपालकृष्णायनमः ।यस्य
स्मरणमात्रेणजन्मसंसारबंध
नात् ॥ विमुच्यते नमस्तस्मै

विष्णवेप्रभविष्णवे॥ १॥ नमः १०
समस्तभूतानामादिभूतायभू
भृते ॥ अनेकरूपरूपाय वि
ष्णवेप्रभविष्णवे ॥ २॥ वैशंपा
यनउवाच ॥ श्रुत्वाधर्मानशेषे ६

णपावनानि च सर्वशः ॥ युधि
ष्ठिरः शांतनवं पुनरेवाभ्यभाष
त ॥ ३ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ किमे
कं दैवतं लोके किं वाप्येकं पराय
णम् ॥ स्तुवन्तः कं कमर्चन्तः प्रा

नुयुर्मानवाःशुभम् ॥४॥ को ध
र्मःसर्वधर्माणांभवतःपरमोम
तः॥किंजपन्मुच्यतेजंतुर्जन्म
संसारबन्धनात्॥५॥भीष्मउ
वाच ॥ जगत्प्रभुंदेवदेवमनंतं ७

पुरुषोत्तमम्॥ स्तुवन्नामसहस्रे
ण पुरुषःसततोत्थितः ॥ ६ ॥
तमेवचार्चयन्नित्यंभक्त्यापु
रुषमव्ययं॥ध्यायन्स्तुवन्नम
स्यँश्च यजमानस्तमेवच॥७॥

अनादिनिधनं विष्णुं सर्वलो
कमहेश्वरं ॥ लोकाध्यक्षं स्तुव
न्नित्यं सर्वदुःखातिगो भवेत् ॥
॥ ८ ॥ ब्रह्मण्यं सर्वधर्मज्ञं लो
कानां कीर्तिवर्धनम् ॥ लोकना

थं महद्भूतंसर्वभूतभवोद्भवम्
॥ ९ ॥ एषमेसर्वधर्माणांधर्मो
ऽधिकतमो मतः ॥यद्भक्त्यापुं
डरीकाक्षं स्तवैरर्चेन्नरः सदा ॥
॥ १० ॥ परमं योमहत्तेजः पर

मंयो महत्तपः॥परमं योमहद्ब्र
ह्म परमं यः परायणं॥ ११ ॥
पवित्राणां पवित्रंयोमंगलानां
च मंगलम्॥दैवतं देवतानां च
भूतानां योव्ययःपिता ॥१२॥

यतःसर्वाणि भूतानिभवन्त्या
दियुगागमे ॥ यस्मिंश्च प्रलयं
यान्ति पुनरेवयुगक्षये ॥ १३ ॥
तस्य लोकप्रधानस्य जगन्ना
थस्य भूपते ॥ विष्णोर्नामसह

स्रंमेशृणुपापभयापहम्।१४। स०
यानि नामानि गौणानि वि
ख्यातानि महात्मनः॥ ऋषि
भिःपरिगीतानि तानि वक्ष्या
मिभूतये॥१५॥ऋषिर्नाम्नांस १६

हस्यवेदव्यासोमहामुनिः॥
छंदोऽनुष्टुप तथादेवोभगवान्
देवकीसुतः।१६। विष्णुं जिष्णुं
महाविष्णुं प्रभविष्णुं महेश्वरं॥
अनेकरूपदैत्यांतं नमामिपुरु

पोत्तमम् ॥१७॥ अस्य श्रीवि स०
ष्णोर्दिव्यसहस्रनामस्तोत्रम
हामंत्रस्य ॥ भगवान्वेदव्यास
ऋषिः।अनुष्टुप्छंदः।श्रीकृष्णः
परमात्मा श्रीमन्नारायणो देव १५

ता ॥ अमृतांशूद्भवो भानुरिति
बीजं ॥ देवकीनंदनःस्रष्टेतिश
क्तिः। त्रिसामासामगस्सामेति
हृदयम् ॥ शंखभृन्नन्दकी चक्री
ति कीलकम् ॥ शार्ङ्गधन्वागदा

धरक्षत्यखिलरथांगपाणिरस्त्रोऽस्य
इति कवचम् ॥ उद्धव: श्रीमणो
देव इति परमोमंत्र: ॥ श्रीकृष्ण
प्रीत्यर्थे सहस्रनामस्तोत्रजपे
विनियोग: ॥ अथ करन्यास: ॥

ॐ उद्भवाय अंगुष्ठाभ्यांनमः॥
ॐ क्षोभणायतर्जनीभ्यानमः
॥ॐ देवायमध्यमाभ्यांनमः॥
ॐ उद्भवाय अनामिकाभ्यां
नमः ॥ॐ क्षोभणाय कनिष्ठि

काम्यां नमः ॥ ॐ देवायकरत
लकरपृष्ठाभ्यांनमः ॥ इतिकर
न्यासः ॥ अथहृदयादिषडंग
न्यासः॥ सुव्रतःसुमुखःसूक्ष्मः
ज्ञानाय हृदयायनमः॥ सहस्र

मूर्धा विश्वात्मा ऐश्वर्यायशि
रसे स्वाहा॥सहस्रार्चिःसप्तजि
ह्वःशक्त्यै शिखायै वषट्॥त्रि
सामा सामगःसाम बलाय क
वचाय हुं ॥ रथांगपाणिरक्षो

भ्य:तेजसे नेत्राभ्यां वौषट् ॥
शार्ङ्गधन्वा गदाधरः वीर्याय
अस्त्राय फट् ॥ ऋषि:सुदर्शनः
काल:भूर्भुवस्स्वरोम् दिग्बंधः
॥ इति हृदयादिन्यासः ॥अथ

ध्यानं॥ ॐक्षीरोदन्वत्प्रदेशे शु
चिमणिविलसत्सैकतेमौक्ति
कानांमालाक्लृप्ताऽसनस्थः
स्फटिकमणिनिभैर्मौक्तिकैर्म
ण्डितांगः॥शुभ्रैरभ्रैरदभ्रैरुपरि

विरचितैर्मुक्तपीयूषवर्षैरानंदी स०
नःपुनीयादरिनलिनगदाशंख
पाणिर्मुकुन्दः ॥१॥ अथवा
भूःपादौ यस्य नाभिर्वियदसु
रनिलश्चंद्रसूर्यौ च नेत्रेकर्णावा २३

शि. शशिशरोद्यौर्मुखमपि दहनो
१४ यस्य वासोयमब्धिः ।। अंतस्थं
यस्यविश्वंसुरनरखगगोभोगि
गन्धर्वदैत्याश्चित्रं रंरम्यते तं
त्रिभुवनवपुषंविष्णुमीशंनमा

मि॥२॥ अथवा॥शांताकारमु स्तु
जगशयनं पद्मनाभं सुरेश वि
श्वाधारं गगनसदृशं मेघवर्णं
शुभांगम् ॥लक्ष्मीकान्तं कम
लनयनं योगिभिर्ध्यानगम्यं २५

वंदे विष्णुं भवभयहरं सर्वलो
कैकनाथम् ॥ ३॥ अथवा ॥ मे
घश्यामंपीतकौशेयवासंश्रीव
त्सांकं कौस्तुभोद्भासितांगम
पुण्योपेतं पुण्डरीकायताक्षं वि

ष्णुं वंदे सर्वलोकैकनाथम्॥४॥ स१
अथवा ॥ सशंखचक्रं सकिरीट
कुण्डलं सपीतवस्त्रं सरसीरुहेक्ष
णम् ॥ सहारवक्षःस्थलकौस्तु
भश्रियं नमामि विष्णुं शिरसा १७

चतुर्भुजम् ॥ ९ ॥ ॥ ॐ विश्वं
विष्णुर्वषट्कारो भूतभव्यभव
त्प्रभुः ॥ भूतकृत् भूतभृद्भावो
भूतात्मा भूतभावनः। १।पूता
त्मा परमात्मा च मुक्तानां पर

मागतिः।अव्ययःपुरुषःसाक्षी
क्षेत्रज्ञोऽक्षर एव च ॥ २ ॥ यो
गोयोगविदांनेता प्रधानपुरुषे
श्वरः ॥ नारसिंहवपुः श्रीमान्
केशवःपुरुषोत्तमः॥३॥सर्वः श

र्वः शिवः स्थाणुर्भूतादिर्निधि
रव्ययः ॥संभवो भावनो भर्ता
प्रभवः प्रभुरीश्वरः ॥ ४ ॥स्वयं
भूःशंभुरादित्यःपुष्कराक्षो म
हास्वनः ॥ अनादिनिधनोधा

ता विधाता धातुरुत्तमः ॥५॥
अप्रमेता हृषीकेशःपद्मनाभो
ऽमरप्रभुः ॥ विश्वकर्मा मनुस्त्व
ष्टा स्थविष्ठःस्थविरो ध्रुवः ॥६॥
अग्राह्यः शाश्वतः कृष्णो लो

हिताक्षःप्रतर्दनः ॥प्रभूतस्त्रिक
कुब्धामपवित्रंमंगलंपरम् ।७
ईशानःप्राणदः प्राणोज्येष्ठःश्रे
ष्ठःप्रजापतिः ॥ हिरण्यगर्भोभ
गर्भोमाधवो मधुसूदनः ॥८

ईश्वरो विक्रमी धन्वी मेधावी
विक्रमःक्रमः॥ अनुत्तमो दुरा ८०
धर्षः कृतज्ञः कृतिरात्मवान् ॥
॥९॥ सुरेशः शरणं शर्म विश्व
रेताःप्रजाभवः ॥अहःसंवत्स ९०

रो व्यालः प्रत्ययः सर्वदर्शनः ॥
॥ १० ॥ अजः सर्वेश्वरः सिद्धः
सिद्धिः सर्वादिरच्युतः ॥ वृषाक
पिरमेयात्मा सर्वयोगविनिः
सृतः ॥ ११ ॥ वसुर्वसुमनाः स

त्यःसमात्मासंमितःसमः॥ अ स०
मोघःपुंडरीकाक्षो वृषकर्मा वृ
षाकृतिः॥१२॥रुद्रोबहुशिराब
भ्रुर्विश्वयोनिः शुचिश्रवाः॥ अ
मृतः शाश्वतःस्थाणुर्वरारोहो ५

महातपाः॥ १३ ॥ सर्वगःसर्व
विद्भानुर्विष्वक्सेनोजनार्दनः
वेदो वेदविदव्यंगो वेदांगो वेद
वित्कविः॥ १४ ॥लोकाध्यक्ष
सुराध्यक्षो धर्माध्यक्षःकृता

तः॥चतुरात्मा चतुर्व्यूहश्चतुर्दं म०
ष्ट्रश्चतुर्भुजः॥ १५॥ भ्राजिष्णु
र्भोजनं भोक्तासहिष्णुर्जगदा
दिजः॥ अनघोविजयोजेता
विश्वयोनिःपुनर्वसुः॥ १६॥

वि०
३८

उपेंद्रो वामनः प्रांशुरमोघः शु
चिरूर्जितः ॥ अतींद्रः संग्रहः
सर्गो धृतात्मा नियमो यमः ।
॥ १७ ॥ वेद्यो वैद्यः सदायोगी
वीरहा माधवो मधुः ॥ अती

द्रियो महामायो महोत्साहो
महाबलः ॥१८॥ महाबुद्धिर्म
हावीर्यो महाशक्तिर्महाद्युतिः
॥ अनिर्देश्यवपुः श्रीमानमेया
त्मा महाद्रिधृक् ॥ १९ ॥ म

हेष्वासो महीभर्ता श्रीनिवा
सःसतांगतिः ॥ अनिरुद्धःसु
रानंदो गोविंदोगोविदाम्पतिः
॥२०॥ मरीचिर्दमनो हंसःसु
पर्णो भुजगोत्तमः ॥ हिरण्य

नाभः सुतपाः पद्मनाभः प्रजाप
तिः॥ २१ ॥ अमृत्युः सर्वदृक्
सिंहः संधाता संधिमान् स्थि
रः॥ अजो दुर्मर्षणः शास्ता वि
श्रुतात्मा सुरारिहा ॥ २२ ॥ गु

वि० ३२

रुर्गुरुतमोधामसत्यः सत्यपरा
क्रमः ॥ निमिषोऽनिमिषः स्र
ग्वी वाचस्पतिरुदारधीः ॥२३॥
अग्रणीर्ग्रामणीः श्रीमान्न्यायो
नेता समीरणः ॥ सहस्रमूर्द्धावि

श्वात्मा सहस्राक्षः सहस्रपात्
॥ २४ ॥ आवर्तनो निवृत्ता
त्मासंवृतः संप्रमर्दनः ॥अहःसं
वर्तको वह्निरनिलो धरणीधरः
॥ २५ ॥ सुप्रसादः प्रसन्नात्मा

विश्वधृग्विश्वभुग्विभुः ॥सत्क
र्ता सत्कृतिः साधुर्जह्नुर्नारा
यणो नरः॥ २६ ॥असंख्येयो
ऽप्रमेयात्मा विशिष्टः शिष्टकृ
च्छुचिः॥ सिद्धार्थः सिद्धसंक

ल्पः सिद्धिदः सिद्धिसाधनः
॥ २७॥ वृषाही वृषभो विष्णु
र्वृषपर्वा वृषोदरः॥ वर्धनो वर्ध
मानश्च विविक्तः श्रुतिसागरः॥
॥ २८॥ सुभुजो दुर्धरो वाग्मी

महेंद्रो वसुदो वसुः ॥ नैकरूपो
बृहद्रूपः शिपिविष्टः प्रकाशनः
॥ २९ ॥ ओजस्तेजोद्युतिधरः
प्रकाशात्मा प्रतापनः ॥ ऋद्धः
स्पष्टाक्षरो मंत्रश्चंद्रांशुर्भास्कर

द्युतिः ॥ ३० ॥अमृतांशूद्भवो
भानुः शशबिंदुः सुरेश्वरः ॥
औषधं जगतः सेतुः सत्यधर्म
पराक्रमः ॥ ३१ ॥ भूतभव्य
भवन्नाथः पवनः पावनोऽनलः ।

कामहा कामकृत्कान्तः काम
कामप्रदः प्रभुः ॥३२॥ युगा
दिकृद्युगावर्तो नैकमायो मह
शनः ॥अदृश्योऽव्यक्तरूपश्च
सहस्रजिदनन्तजित् ॥ ३३॥ इ

ष्टोविशिष्टःशिष्टेष्टःशिखंडीन ८१
हुषोवृषः॥क्रोधहा क्रोधकृत्क
र्ता विश्वबाहुर्महीधरः॥ ३४ ॥
अच्युतः प्रथितःप्राणःप्राणदो
वासवानुजः॥अपांनिधिरधि ४६

ष्ठानमप्रमत्तःप्रतिष्ठितः।३५।
स्कन्दःस्कन्दधरो धुर्यो वरदो
वायुवाहनः॥वासुदेवो बृहद्भा
नुरादिदेवः पुरंदरः॥ ३६॥ अ
शोकस्तारणस्तारःशूरः शौरि

जनेश्वरः॥अनुकूलःशतावर्तः स०
पद्मी पद्मनिभेक्षणः ॥३७॥प
द्मनाभोऽरविन्दाक्षःपद्मगर्भः
शरीरभृत् ॥ महर्द्धीऋद्धोवृद्धा ५६
त्मा महाक्षोगरुडध्वजः॥३८॥

अतुलःशरभो भीमःसमयज्ञो
हविर्हरिः ॥ सर्वलक्षणलक्षण्यो
लक्ष्मीवान्समितिंजयः॥३९॥
विक्षरोरोहितोमार्गोहेतुर्दामो
दरस्सहः॥महीधरोमहाभागो

वेगवानमिताशनः ॥ ४० ॥ उ १०
द्भवः क्षोभणो देवः श्रीगर्भः प
रमेश्वरः ॥ करणं कारणं कर्ता
विकर्ता गहनो गुहः ॥ ४१ ॥
व्यवसायो व्यवस्थानः संस्था ५२

नःस्थानदो ध्रुवः ॥ परर्द्धिः पर
मःस्पष्टस्तुष्टः पुष्टः शुभेक्षणः
॥४२॥ रामो विरामो विरजो मा
र्गो नेयो नयोऽनयः ॥ वीरः श
क्तिमतां श्रेष्ठो धर्मो धर्मविदुत्त

म : ॥ ४३ ॥ वैकुण्ठः पुरुष
प्राणःप्राणदःप्रणवःपृथुः ॥ हि
रण्यगर्भश्शत्रुघ्नोव्याप्तोवायुर
धोक्षजः॥ ४४ ॥ ऋतुः सुदर्श
नःकालःपरमेष्ठी परिग्रहः॥ उ

ग्रस्संवत्सरो दक्षो विश्रामो वि
श्वदक्षिणः ॥ ४५॥ विस्तारः
स्थावरः स्थाणुः प्रमाणं बीज
मव्ययम् ॥ अर्थोऽनर्थो महा
कोशोमहाभोगोमहाधनः॥४६

अनिर्विण्णःस्थविष्ठो भूरधर्मयू
पो महामखः ॥ नक्षत्रनेमिर्नक्ष
त्रीक्षमःक्षामःसमीहनः। ४७।
यज्ञ इज्यो महेज्यश्चक्रतुःसत्रं
सतांगतिः॥ सर्वदर्शी विमुक्ता

त्मा सर्वज्ञो ज्ञानमुत्तमम् ।४८।
सुव्रतः सुमुखः सूक्ष्मः सुघोषः
सुखदः सुहृत् । मनोहरो जित
क्रोधो वीरबाहुर्विदारणः ।४९।
स्वापनः स्ववशो व्यापी नैका

त्मा नैककर्मकृत् ॥ वत्सरो व वि०
त्सलो वत्सी रत्नगर्भो धनेश्वरः
॥ ५० ॥ धर्मगुब्धर्मकृद्धर्मी स
दसत् क्षरमक्षरम् ॥ अविज्ञाता
सहस्रांशुर्विधाता कृतलक्षणः ५

शि०
६८

॥५१॥गभस्तिर्नेमिरसत्वरस्थः
सिंहो भूतमहेश्वरः॥आदिदेवो
महादेवोदेवेशोदेवभृद्गुरुः५२
उत्तरोगोपतिर्गोप्ताज्ञानगम्यः
पुरातनः॥शरीरभूतभृद्भोक्ता

कपींद्रोभूरिदक्षिण: ५३ सोम
पोऽमृतप:सोम:पुरुजित्पुरुस
त्तम: ॥विनयोजय:सत्यसंधो
दाशार्ह:सात्वतांपति:५४ जी
वोविनयितासाक्षीमुकुंदोऽमि

तविक्रमः ॥ अंभोनिधिरनंता
त्मामहोदधिशयोऽन्तकः ५५
अजोमहार्हःस्वाभाव्योजिता
मित्रःप्रमोदनः।आनंदोनंदनो
नंदःसत्यधर्मात्रिविक्रमः ५६

महर्षिः कपिलाचार्यः कृतज्ञो मे
दिनीपतिः॥ त्रिपदस्त्रिदशाध्य
क्षो महाशृंगः कृतांतकृत ।५७।
महावराहो गोविंदः सुषेणः कन
कांगदी॥ गुह्यो गभीरो गहनो गु ३२

तश्चक्रगदाधरः।५८।वेधाःस्वां
गोऽजितःकृष्णोदृढःसंकर्षणो
ऽच्युतः॥वरुणोवारुणोवृक्षःपु
ष्कराक्षोमहामनाः॥५९।भग
वानुभगहानंदीवनमालीहला

युधः ॥ आदित्योज्योतिरादि स०
त्यः सहिष्णुर्गतिसत्तमः।६०।
सुधन्वाखण्डपरशुर्दारुणोद्रवि
णप्रदः।दिवस्पृक्सर्वदृग्व्यासो ६५
वाचस्पतिरयोनिजः ।६१।त्रि

वि. सामासामगस्साम निर्वाणंभे
षजं भिषक्॥संन्यासकृच्छम:
शान्तोनिष्ठाशान्ति:परायण
॥६२॥शुभांग:शान्तिद: स्रष्ट
कुमुद: कुवलेशय: ॥ गोहित

गोपतिर्गोप्ता वृषभाक्षो वृषप्रि प्र०
यः ॥ ६३ ॥ अनिवर्ती निवृत्ता
त्मा संक्षेप्ता क्षेमकृच्छिवः ॥ श्री
वत्सवक्षाः श्रीवासः श्रीपतिः
श्रीमतांवरः ॥ ६४ ॥ श्रीदः श्री ७

शः श्रीनिवासः श्रीनिधिः श्री
विभावनः ॥श्रीधरः श्रीकरः श्रे
यः श्रीमाँल्लोकत्रयाश्रयः॥६
स्वक्षः स्वंगः शतानंदो नं
ज्योतिर्गणेश्वरः॥ विजितात

विधेयात्मा सत्कीर्तिश्छिन्नसं स०
शयः ।६६। उदीर्णः सर्वतश्चक्षुर
नीशः शाश्वतः स्थिरः ॥ भूशयो
भूषणो भूतिर्विशोकः शोकना
शनः ॥ ६७ ॥ अर्चिष्मानर्चि १८

तःकुम्भो विशुद्धात्मा विशोध
नः॥ अनिरुद्धोऽप्रतिरथःप्रद्यु
म्नोऽमितविक्रमः॥६८॥ काल
नेमिनिहा वीरःशौरिश्शूरजने
श्वरः॥त्रिलोकात्मात्रिलोकेशः

केशवःकेशिहाहरिः॥६९॥ का
मदेवःकामपालःकामीकान्तः
कृतागमः ॥ अनिर्देश्यवपुर्वि
ष्णुर्वीरोऽनंतोधनंजयः७०।ब्र
ह्मण्यो ब्रह्मकृद्ब्रह्मा ब्रह्मब्रह्मवि

वर्धनः ॥ ब्रह्मविद्ब्राह्मणो ब्रह्मी
ब्रह्मज्ञो ब्राह्मणप्रियः ॥ ७१ ॥
महाक्रमो महाकर्मा महातेजा
महोरगः॥ महाक्रतुर्महायज्वा
महायज्ञो महाहविः ॥ ७२ ॥

स्तव्यः स्तवप्रियः स्तोत्रं स्तुतिः
स्तोता रणप्रियः ॥ पूर्णः पूरयिता
पुण्यः पुण्यकीर्तिरनामयः ७३
मनोजवस्तीर्थकरो वसुरेता व
सुप्रदः ॥ वसुप्रदो वासुदेवो वसु १३

वि
७५

वंसुमनाहविः ॥ ७४॥ सद्गतिः
सत्कृतिः सत्ता सद्भूतिः सत्परा
यणः॥ शूरसेनो यदुश्रेष्ठः सन्नि
वासः सुयामुनः ॥ ७५ ॥ भूता
वासो वासुदेवः सर्वासुनिलयो

ऽनलः॥ दर्पहादर्पदोदृप्तोदुर्धरो
ऽथापराजितः ॥ ७६ ॥ विश्व
मूर्तिर्महामूर्तिर्दीप्तमूर्तिरमूर्ति
मान् ॥ अनेकमूर्तिरव्यक्तः श
तमूर्तिःशताननः॥७७॥ एको

नैकस्सवः कः किं यत्तत्पदमनु
त्तमम् ॥ लोकबंधुर्लोकनाथो
माधवो भक्तवत्सलः ॥७८॥ सु
वर्णवर्णो हेमांगो वरांगश्चन्द
नांगदी ॥ वीरहा विषमः शून्यो

घूताशीरचलश्चलः ॥७९॥ अ
मानी मानदो मान्यो लोकस्वा
मी त्रिलोकधृक॥ सुमेधा मेध
जो धन्यः सत्यमेधा धराधरः॥
॥८०॥ तेजोवृषो द्युतिधरः स

र्वशस्त्रभृतांवरः॥ प्रग्रहो निग्रहो
व्यग्रो नैकशृंगो गदाग्रजः ८१।
चतुर्मूर्तिश्चतुर्बाहुश्चतुर्व्यूहश्च
तुर्गतिः॥ चतुरात्मा चतुर्भाव
श्चतुर्वेदविदेकपात्॥८२॥ स

सावर्तोनिवृत्तात्मा दुर्जयोदु स१
तिक्रमः॥ दुर्लभोदुर्गमोदुर्गो दु
रावासोदुरारिहा॥८३॥ शुभां
गोलोकसारंगः सुतंतुस्तंतुवर्ध ७८
नः॥ इन्द्रकर्मामहाकर्माकृतक

वि
८०

र्माकृतागमः॥८४॥ उद्भवः सु
दरःसुंदोरत्ननाभःसुलोचनः॥
अर्को वाजसनःशृंगी जयन्त
स्सर्वविज्जयी ॥ ८५ ॥ सुवर्ण
विन्दुरक्षोभ्यः सर्ववागीश्वरेश्व

र: ॥ महाह्रदो महागर्तो महाभू
तो महानिधिः ॥ ८६ ॥ कुमुदः
कुन्दरः कुंदः पर्जन्यः पावनोऽ
निलः॥ अमृतांशोऽमृतवपुः स
र्वज्ञस्सर्वतोमुखः॥ ८७॥ सुल

भस्सुव्रतस्सिद्धः शत्रुजिच्छत्रु
तापनः॥ न्यग्रोधोदुंबरोश्वत्थ
श्चाणूरांध्रनिषूदनः ॥ ८८ ॥ स
हस्रार्चिस्सप्तजिह्वःसप्तैधाःस
प्तवाहनः ॥ अमूर्तिरनघोऽचिं

त्यो भयकृद्भयनाशनः॥८९॥
अणुर्बृहत्कृशः स्थूलो गुणभृ
न्निर्गुणो महान्॥ अधृतःस्वधृ
तःस्वास्यःप्राग्वंशोवंशवर्धनः
॥ ९० ॥ भारभृत्कथितोयोगी ८३

योगीशः सर्वकामदः ॥ आश्र
मः श्रमणः क्षामः सुपर्णो वायु
वाहनः ॥ ९१॥ धनुर्धरो धनुर्वे
दो दंडो दमयिता दमः ॥ अपरा
जितः सर्वसहो नियंता नियमो

यमः ।९२। सत्त्ववान्सात्विकः
सत्यः सत्यधर्मपरायणः ।। अ
भिप्रायःप्रियार्होऽर्हःप्रियकृत्प्री
तिवर्धनः।।९३।। विहायसगति
ज्योतिस्सुरुचिर्हुतभुग्विभुः ।।

रविर्विरोचनः सूर्यःसविता र
विलोचनः॥९४॥ अनंतोहुत
भुग् भोक्ता सुखदो नैकजोऽग्र
जः॥ आनिर्विण्णःसदामर्षीलो
काधिष्ठानमद्भुतः ॥ ९५ ॥ स

नात्सनातनतमः कपिलःकपि
रव्ययः ॥ स्वस्तिदः स्वस्तिकृ
त्स्वस्ति स्वस्तिभुक् स्वस्तिद
क्षिणः ॥ ९६ ॥ अरौद्रः कुंडली
चक्री विक्रम्यूर्जितशासनः ॥ ८७

शब्दातिगः शब्दसहः शिशिरः
शर्वरीकरः।६७। अक्रूरः पेशलो
दक्षो दाक्षिणः क्षमिणां वरः॥वि
द्वत्तमो वीतभयः पुण्यश्रवण
कीर्तनः॥६८॥ उत्तारणो दुष्कृ

तिहा पुण्यो दुःस्वप्ननाशनः॥ वी
रहा रक्षणस्संतो जीवनः पर्यव
स्थितः॥९९॥ अनंतरूपोऽनंत
श्रीर्जितमन्युर्भयापहः॥ चतु
रस्रो गभीरात्मा विदिशो व्या

दिशोदिशः१०० अनादिर्भूर्भु
वोलक्ष्मीःसुवीरोरुचिरांगदः॥
जननोजनजन्मादिर्भीमोभी
मपराक्रमः॥१॥ आधारनिल
योधातापुष्पहासः प्रजागरः॥

ऊर्ध्वगः सत्पथाचारः प्राणदः प्र स०१
णवः पणः॥ २॥ प्रमाणं प्राणनि
लयः प्राणभृत्प्राणजीवनः॥ त
त्वंतत्वविदेकात्माजन्ममृत्यु
जरातिगः॥ ३॥ भूर्भुवःस्वस्तरु ९९

स्तारःसपिता प्रपितामहः।य
ज्ञोयज्ञपतिर्यज्वायज्ञांगोयज्ञ
वाहनः॥४॥यज्ञभृद्यज्ञकृद्यज्ञी
यज्ञभुग्यज्ञसाधनः॥यज्ञांतकृ
द्यज्ञगुह्यमन्नमन्नादएवच॥५॥

आत्मयोनिः स्वयंजातो वैखा
नः सामगायनः॥ देवकीनंदनः
स्रष्टाक्षितीशःपापनाशनः॥६॥
शंखभृन्नंदकीचक्रीशार्ङ्गधन्वा
गदाधरःरथांगपाणिरक्षोभ्यः

वि॰ सर्वप्रहरणायुधः ॥७॥ सर्वप्रह
९४ रणायुधश्रोंनमइति ॥ ॥ इती
दंकीर्तनीयस्य केशवस्य महा
त्मनः॥नाम्नांसहस्रंदिव्याना
मशेषेणप्रकीर्तितम् ॥८॥ यइ

दं शृणुयान्नित्यं यश्चापि परिकी
र्तयेत् ॥ नाशुभं प्राप्नुयात्किंचि
त्सोऽमुत्रेह च मानवः ॥ ९ ॥ वे
दांतगो ब्राह्मणः स्यात्क्षत्रियो
विजयी भवेत् ॥ वैश्यो धनसमृ

द्धः स्याच्छूद्रः सुखमवाप्नुयात्
॥१०॥ धर्मार्थी प्राप्नुयाद्धर्मम
र्थार्थी चार्थमाप्नुयात् ॥ कामा
नवाप्नुयात्कामी प्रजार्थी प्राप्नु
यात्प्रजाः ॥ ११ ॥ भक्तिमा

न्य: सदोत्थाय शुचिस्तद्गतमा
नस: ॥ सहस्रं वासुदेवस्य नाम्ना
मेतत्प्रकीर्त्तयेत् ॥ १२ ॥ यश:
प्राप्नोति विपुलं ज्ञातिप्राधान्य
मेव च ॥ अचलां श्रियमाप्नोति

श्रेयः प्राप्नोत्यनुत्तमम्॥१३॥
न भयंक्वचिदाप्नोतिवीर्यंतेज
श्च विन्दति॥ भवत्यरोगोद्युति
मान्बलरूपगुणान्वितः।१४।
रोगार्तो मुच्यते रोगाद्बद्धो मु

च्येत बन्धनात्॥ भयान्मुच्ये
तभीतस्तु मुच्येतापन्न आपदः
॥१५॥ दुर्गाण्यतितरत्याशु पुरु
षःपुरुषोत्तमम् ॥ स्तुवन्नामस
हस्रेण नित्यं भक्तिसमन्वितः

॥१६॥ वासुदेवाश्रयो मर्त्यो वा
सुदेवपरायणः ॥ सर्वपापवि
शुद्धात्मा याति ब्रह्म सनातनम्
॥१७॥ न वासुदेवभक्तानामशु
भं विद्यते क्वचित् ॥ जन्ममृत्यु

जराव्याधिभयं नैवोपजायते
॥ १८ ॥ इमं स्तवमधीयानः श्र
द्धाभक्तिसमन्वितः॥ युज्येता
त्मासुखक्षान्तिश्रीधृतिस्मृति
कीर्तिभिः॥ १९ ॥ नक्रोधो न च

मात्सर्यंनलोभोनाशुभामतिः
भवंतिकृतपुण्यानां भक्तानांपु
रुषोत्तमे ॥१०२॥ द्यौस्सचंद्रा
र्कनक्षत्राखंदिशोभूर्महोदधिः
वासुदेवस्य वीर्येण विधृतानि

महात्मनः ॥ २१ ॥ ससुरासुर
गंधर्वं सयक्षोरगराक्षसं ॥ जग
द्वशे वर्ततेदं कृष्णस्य सचराच
रम् २२ इन्द्रियाणिमनोबुद्धिः
सत्वंतेजोबलंधृतिः ॥ वासुदे

वि॰ वात्मकान्याहुःक्षेत्रंक्षेत्रज्ञएव
१०७ च ॥ २३ ॥ सर्वागमानामाचा
रःप्रथमंपरिकल्पते॥ आचारप्र
भवो धर्मो धर्मस्यप्रभुरच्युतः
॥२४॥ ऋषयः पितरोदेवामहा

भूतानि धातवः ॥ जंगमाजंग
मंचेदंजगन्नारायणोद्भवम् २६
योगोज्ञानंतथासांख्यं विद्याः
शिल्पादिकर्मच॥वेदाः शास्त्रा
णिविज्ञानमेतत्सर्वं जनार्दना

तू ॥२६॥ एकोविष्णुर्महद्भूतंपृ
थग्भूतान्यनेकशः॥ त्रींल्लोंका
न् व्याप्य भूतात्मा भुंक्ते विश्व
भुगव्ययः ॥ २७॥ इमंस्तवं
भगवतो विष्णोर्व्यासेन की

र्तितम् ॥ पठेद्यइच्छेत्पुरुषः श्रे स०
यःप्राप्तुंसुखानिच ॥२८॥ वि
श्वेश्वरमजं देवं जगतः प्रभवा
प्ययम् ॥ भजंति ये पुष्कराक्षं
नतेयांतिपराभवम् ॥२९॥ अ

र्जुन उवाच॥ पद्मपत्रविशाल
क्ष पद्मनाभसुरोत्तम॥ भक्ता
मनुरक्तानांत्राताभवजनार्दन
॥ १३० ॥ श्रीभगवानुवाच: ॥
यो मां नामसहस्रेण स्तोतुमि

च्छतिपांडव॥सोऽहमेकेनश्लो स॰
केनस्तुतएवनसंशयः ॥३१॥
नमोस्त्वनंताय सहस्रमूर्तयेस
हस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे।सह
स्रनाम्नेपुरुषायशाश्वतेसहस्र १०९

कोटीयुगधारिणेनमः॥ ३२॥
नमः कमलनाभाय नमस्ते ज
लशायिने ःनमस्तेकेशवानंत
वासुदेवनमोस्तुते॥३३॥ वास
नाद्वासुदेवस्य वासितं भुवनत्र

यम्॥सर्वभूतनिवासोऽसिवासु
देवनमोऽस्तुते ॥३४॥ नमोब्र
ह्मण्यदेवाय गोब्राह्मणहिताय
च॥ जगद्धिताय कृष्णाय गो
विंदायनमोनमः॥३५॥ श्रा

काशात्पतितं तोयं यथा गच्छ
ति सागरम्॥सर्वदेवनमस्कारः
केशवं प्रतिगच्छति॥३६॥ एष
निष्कंटकः पंथा यत्र संपूज्यते ह
रिः ॥कुपथं तं विजानीयाद्गोविं

दरहितागमम्॥३७॥ सर्ववेदषु
यत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुयत्फलं ॥ त
त्फलंसमवाप्नोतिस्तुत्वादेवंज
नार्दनम्॥३८॥योनरःपठतेनि
त्यंत्रिकालंकेशवालये॥द्विका

लमेककालं वा कंसर्वेव्यपोह
ति ॥ ३९ ॥ दृष्टैतैरिपवस्तस्य
सौम्याः सर्वेसदाग्रहाः ॥ विली
यन्तेचपापानिस्तवेह्यस्मिन्प्र
कीर्तिते॥ १४० ॥येनध्यातः श्रु

तोयेनयेनायंपठितःस्तवः॥ द
त्तानि सर्वदानानि सुराःसर्वेस
मर्चिताः ॥ ४१ ॥ इहलोकेपरे
चापिनभयंविद्यतेक्वचित्॥ ना
म्नांसहस्रंयोऽधीतेद्वादश्यांम

मसन्निधौ।४२॥सनिर्दहतिपा
पानिकल्पकोटिशतानिच ॥
अश्वत्थसन्निधौपार्थ कृत्वाम
नसिकेशवम् ॥ ४३॥ पठेन्नाम
सहस्रंतुगवांकोटिफलंलभेत॥

शिवालये पठेन्नित्यंतुलसीवन
संस्थितः ॥ ४४ ॥ नरोमुक्तिम
वाप्नोति चक्रपाणेर्वचोयथा ॥
ब्रह्महत्यादिकंपापंसर्वंसद्योवि
नश्यति ॥ १४५ ॥::::::::::॥

।। इति श्रीमन्महाभारते शतसाहस्र्यां संहितायां वैय्यासिक्यामानुशासनिके पर्वणि दानधर्मे भीष्म-युधिष्ठिरसंवादे श्रीविष्णोर्दिव्यसहस्रनामस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ श्रीरस्तु ॥

अथाष्टादशश्लोकी गीता प्रारभ्यते.

श्रीगणेशायनमः ॥ अर्जुनउवाच ॥ निमित्तानि चपश्यामि विपरीतानि केशव ॥ ॥ नचश्रेयोऽनुपश्यामि हत्वा स्वजनमाहवे ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवा

च ॥ योगस्थः कुरु कर्माणि संगं त्यक्त्वा धनंजय ॥ अ०
सिद्ध्यसिद्ध्योः समो भूत्वा समत्वं योग उच्यते ॥
॥ २ ॥ कर्मेन्द्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मर
न् ॥ इंद्रियार्थान्विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते
॥ ३ ॥ श्रद्धावाँल्लभते ज्ञानं तत्परः संयतेन्द्रियः ॥
ज्ञानं लब्ध्वा परां शांतिमचिरेणाधिगच्छति ॥ ४ ॥
यतेंद्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः ॥ विगते २८
च्छाभयक्रोधो यः सदा मुक्त एव सः ॥ ५ ॥ युक्त

वि
१२. हारविहारस्ययुक्तचेष्टस्यकर्मसु ॥ युक्तस्वभाव
बोधस्य योगोभवतिःदुखहा ॥ ६ ॥ दैवीह्येषागु
णमयीममममायादुरत्यया ॥ मामेवयेप्रपद्यंतेमा
यामेतांतरंतित ॥ ७ ॥ अग्निर्ज्योतिरहः शुक्लः ष
ण्मासाउत्तरायणम् ॥ तत्रप्रयातागच्छंतिब्रह्मब्र
ह्मविदोजनाः ॥ ८ ॥ अपिचेत्सुदुराचारो भजते
मामनन्यभाक् ॥ साधुरेवसमंतव्यःसम्यग्व्यवसि
तोहिसः ॥ ९ ॥ योमामजमनादिंचवेत्तिलोकम

श्वरं ॥ असंमूढःसमर्त्येषुसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥
॥ १० ॥ मत्कर्मकृन्मत्परमोमद्भक्तःसंगवर्जितः॥
निर्वैरः सर्वभूतेषु यः समामेति पांडव ॥ ११ ॥
श्रेयोहिज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते ॥
ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरम् ॥
॥ १२ ॥ क्षेत्रज्ञंचापिमांविद्धिसर्वक्षेत्रेषुभारत ॥
क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञानंमतंमम ॥ १३ ॥ मां
चयोऽव्यभिचारेणभक्तियोगेनसेवते ॥ सगुणान्स

मतीत्यैवब्रह्मभूयायकल्पते ॥ १४ ॥ निर्मानमो
वि० हाजितसंगदोषाअध्यात्मनित्याविनिवृत्तकामाः । स०
१२२ द्वंद्वैर्विमुक्ताःसुखदुःखसंज्ञैर्गच्छन्त्यमूढाः पदमव्य
यंतत् ॥ १५ ॥ यःशास्त्रविधिमुत्सृज्यवर्ततेकाम
कारतः ॥ नससिद्धिमवाप्नोतिनसुखंनपरांगतिं
॥ १६ ॥ मनः प्रसादः सौम्यत्वं मौनमात्मविनि
ग्रहः ॥ भावसंशुद्धिरित्येतत्तपोमानसमुच्यते ॥ १२
॥ १७ ॥ सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रज ॥

अहंत्वासर्वपापेभ्योमोक्षयिष्यामिमाशुचः ॥१८॥ ३५
गीतासारमिदंपुण्यं यः पठेत्सुसमाहितः ॥ विष्णु
लोकमवाप्नोतिभयशोकविनाशनम् ।१९। इतिश्री
वेदव्यासविरचिताऽष्टादशश्लोकीगीतासंपूर्णा ॥

अथ सप्तश्लोकीगीताप्रारंभः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ ओमि-
त्येकाक्षरं ब्रह्म व्याहरन्मामनुस्मरन् ॥ यःप्रयाति
त्यजन्देहं सयाति परमां गतिम् ॥ १ ॥ स्थाने २३

हृषीकेश तव प्रकीर्त्या जगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यते च॥
रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति सर्वे नमस्यन्ति
च सिद्धसंघाः ॥२॥ सर्वतःपाणिपादं तत्सर्वतो-
क्षिशिरोमुखम्॥ सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य
तिष्ठति ॥ ३ ॥ कविं पुराणमनुशासितारमणोर
णीयांसमनुस्मरेद्यः॥सर्वस्यधातारमचिन्त्यरूपमा
दित्यवर्णं तमसः परस्तात् ॥ ४ ॥ ऊर्ध्वमूलमधः
शाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम्॥छन्दांसि यस्य पर्णा-

नि यस्तं वेद स वेदवित् ॥ ५॥ सर्वस्य चाहं हृदि
सन्निविष्टो मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च ॥ वेदैश्च स०
सर्वैरहमेव वेद्यो वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम् ॥६॥
मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ॥ मामे
वैष्यसि युक्त्वैवमात्मानं मत्परायणः ॥ ७ ॥

अथ चतुःश्लोकीभागवतप्रारंभः ।

श्रीभगवानुवाच ॥ ज्ञानं परमगुह्यं मे यद्विज्ञान
समन्वितम् ॥ सरहस्यं तदंगं च गृहाण गदितं १२३

मया ॥ १ ॥ यावानहं यथा भावो यद्रूपगुणक-
र्मकः॥ तथैव तत्त्वविज्ञानमस्तु ते मदनुग्रहात्॥२॥
अहमेवासमेवाग्रे नान्यद्यत्सदसत्परम् ॥ पश्चादहं
यदेतच्च योऽवशिष्यते सोऽस्म्यहम् ॥ ३ ॥
ऋतेऽर्थं यत्प्रतीयेत न प्रतीयेत चात्मनि ॥ तद्वि-
द्यादात्मनोमायां यथा भासो यथा तमः ॥ ४ ॥
यथा महान्ति भूतानि भूतषूच्चा वचेष्वनु ॥
प्रविष्टान्यप्रविष्टानि तथा तेषु न तेष्वहम्॥ ५ ॥

एतावदेव जिज्ञास्यं तत्त्वजिज्ञासुनात्मनः॥अन्वय
व्यतिरेकाभ्यां यत्स्यात्सर्वत्र सर्वदा ॥ ५ ॥ ६ ॥
एतन्मतं समातिष्ठ परमेण समाधिना ॥ भवान्क
ल्पविकल्पेषु न विमुह्यति कर्हिचित् ॥ ७ ॥

एतत्

विष्णुसहस्रनामस्तोत्रसप्तादशश्लोकीगीतात्रय
समेतं मुंबईभूषण मुद्रणालयाधिपतिना श्रीकृष्ण
लालेन स्वकीये मुंबईभूषण यंत्रालये मुद्रितम् ॥

इति

विष्णुसहस्रनाम

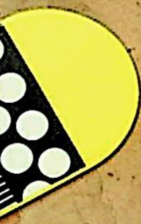
समाप्तम् ।

✿ इति ✿

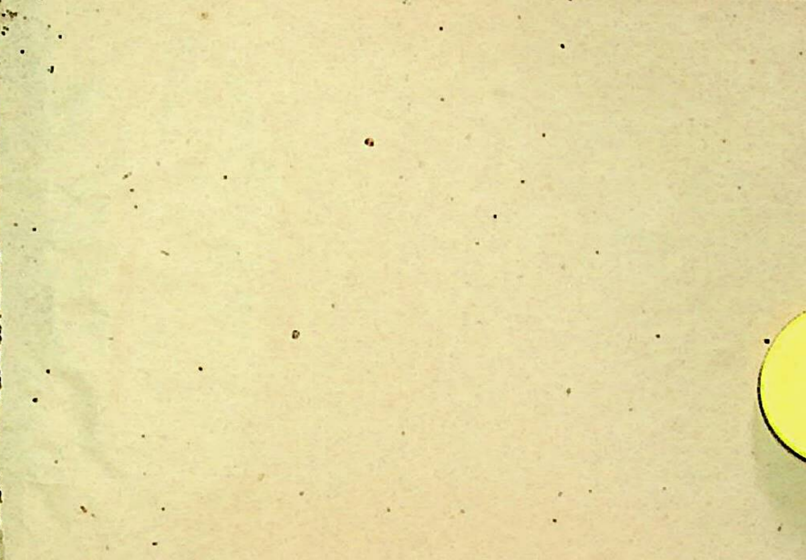
विष्णुसहस्रनाम

समाप्तम्

1A
1A